

Михайло Стельмах

**ЩО ПОСІЄШ, ТЕ Й
ПОЖНЕШ**

(за мотивами болгарської народної казки)

Хитрий лис, щербатий лис
Уночі у клуню вліз,
Нишком виліз на драбину,
А з драбини — на бантину,—
Курку — хап! — і у торбину...
Курка чує, що біда
Курка в крик:
«Кудах! Ку-да?!»
У цю пору коло хати
Бігав наш Рябко вухатий.
Крик почув Рябко — і вмить
Рятувати курку мчить.
Лис злякався — скік з драбини,
А вона йому на спину,—
Прищемила хвіст, торбину.
З-під драбини вирвався лис,
А Рябко його — за хвіст.
Лис на вулицю як двине,
Кинув курку і торбину,
Лис — в городи, у жита,
А Рябко вчепивсь в хвоста: —
Я тебе провчу як треба!
Буде, лисе, комір з тебе! —
Як рвонеться злодій-лис —
Хвіст — в Рябка, а лис — у ліс..
І голодний, і безхвостий
Чеше лис до вовка в гості.
Вовка він не раз дурив,
На дурничку їв і пив;
Насміхаючись над вовком,
Крав м'ясце у нього ловко.
От до вовка лис помчав,
На порозі
У знемозі
Лис упав.
Чує: пахне в хаті м'ясо,
Пахнуть смажені ковбаси:
— Любий вовчику-браток,
Дай мені м'яся шматок...

Обізвався з хати звір:
— Утікай, поганцю, в бір.
Я узнав твою натуру —
Оббілюю зараз шкуру! —
Лис підвівся, застогнав,
Лис поволі почвалав,
І голодний, і безхвостий.
— Ну, куди б звернути в гості?
До ведмедя б взяти вбік? —
Так у нього ж вкрав щільник...
Може, кізку навістити? —
Так поїв у неї діти.
В кабана ж вкрав поросля,
А у гусоньки — гуся...
Не підеш нікуди в гості!..—
Йде і стогне лис безхвостий.
Стрівся лис із горобцем:
— Нагодуй мене хлібцем! —
А горобчик — хлопчик щирий —
Виніс лису хліба й сиру.
З'їв усе до крихти лис,
В горобцеву хату вліз,
І, горобчику на диво,
Випив лис барилко пива
Та й питає горобця:
— Де дістав хлібця, пивця? —
Горобець говорить лису:
— Засівав я коло лісу
І пшеницю, і ячмінь,
І ти, лисе, красти кинь,
Та почни орати ниву —
Буде в тебе хліб і пиво.—
Гірко лис зітхнув: —
Ох, ох!..
Будемо трудитись вдвох.
Надійшла пора орати,
Орачів зве сонце з хати.
Вийшли лис і горобець —
І на поле навпростець.
Горобець оре як треба.
Лис очей не зводить з неба,
Далі каже горобцю:
— Бачиш хмару чорну цю?
В ній дримає блискавиця,
Що вбиває звіра й птицю.
Я піду вклонюся їй:
«Нас з горобчиком не вбий!» —
Лис мерщій побіг в долину,
А смерком
ліском
тюпком —
На вечерю із пивком
Та й горобчику — хвалиться:
— Стримав хмару
й блискавицю!
Бреше лис і їсть за трьох
Та за пивом ходить в льох.
А горобчик каже лису:
— Все зорав я коло лісу,
Завтра висієм зерно,
Ну вже й спать пора давно

Лис хрпів ще на лежанці,
Ледве-ледве лис устав,
Похмелятися почав.
Горобець кричить на лиса :
— Чуєш, лисе, не барися,
А берися за мішки —
І на поле навпрошки...—
От горобчик сіє просо,
Лис на небо блима косо.
Далі каже горобцю :
— Бачиш хмару сизу цю?
Бачиш, небо все вкриває,
Нас з тобою повбиває.
Я піду вклонюся їй:
«Нас з горобчиком не вбий».—
Лис мерщій побіг в долину.
Під кущем проспав всю днину,
А смерком
ліском
тюпком —
На вечерю із пивком.
В хату лис зі сміхом лізе:
— Одвернув я хмару сизу! —
Бреше лис і їсть за трьох
Та за пивом ходить в льох.
А горобчик каже лису:
— Вже засіяв коло лісу.
Буде просо в нас, ячмінь,
Буде все! Цвірінь-цвірінь! —
Проминуло днів доволі,
Горобець трудився в полі,
Лис вовтузився в дворі
Й пив од ранку й до зорі.
В лиса очі аж заплали,
Лис ходив в здоров'ї, в силі,
Тільки в лиса у жнива
Розболілась голова.
— Так гуде, немов дуплянка ',—
Не піду я жати зранку.
А в полудень виглядай —
Вийду я збирати врожай.
Лис розлігся у кімнаті,
Горобець йде в поле жати,
До зорі маленький жав,
Лис до ночі пролежав.
Звіз горобчик з поля жито.
— Лисе, будем молотити! —
І зітхнув ледачий лис:
— Та... змолотимо колись.—
І розсердився горобчик,
З огорожі вирвав стовпчик:
— Як не кинеш, лисе, лінь,
Я тобі — цвірінь-цвірінь! —
Не дам хліба, не дам пива,
За роботу, лисе, живо!
Лис зітхнув, поліз на стіг,
А якраз вітрець пробіг.
Лис зрадів і каже з стогу:
— Вийшла буря на дорогу,
Буря нам розвалить стіг.
Я спиню її! Побіг! —

Під кущем проспав всю днину,
А смерком
ліском
тюпком —
На вечерю із пивком.
В хату лізе лис, мов фура:
— Одвернув я,— каже,— бурю! —
Бреше лис і їсть за трьох
Та за пивом ходить в льох.
А горобчик гордовито:
— Змолотив я, лисе, жито,
Наносив зерна засік —
Хватить нам на цілий рік!
— От і добре,— лис говорить,—
Оженюсь я, пташко, скоро.
Переїду в інший край,
То поділимо врожай.
Просто будемо ділити:
Ти маленький, я — великий,
Дев'ять часток — візьму я,
А десята вже — твоя...
— Це грабіж! — горобчик каже.—
Забирайся з хати, враже! —
Лис очима люто — блим.
— Сам втікай, бо зараз з'їм!
Зажурилася пташина,
Вийшла з хати на стежину,
І стежина повела
Пташку прямо до села.
Йде горобчик і ридає,
Наш Рябко його стрічає:
— Хто тебе зоби див так?
Я його зітру на мак!
— Лис безхвостий, лис щербатий
Вживає мене з хати!..
— Лис безхвостий?
Лиходій!
Це старий знайомий мій.
Ну, бігцем до нього в гості,
Щоб загинув лис безхвостий!
Сів горобчик на Рябка,
Та й помчали до ліска.
Долетіли вдвох до хати,
Бачить — в хаті лис щербатий
Всівсь на стіл і їсть сальце
Та в щербину лле пивце.
Кинувсь наш Рябко на нього.
Лис зі столу — до порога,
А з порога та й до стогу,
А від стогу прямо в ліс,
А Рябко його — за ніс:
— Я тебе провчу як треба!
Буде, лисе, комір з тебе! —
Й покотилися клубком
Дубняком, березняком...
Переміг Рябко наш лиса,
На ворюгу подивився:
— Так ти, лисе, і пропав!
Що посіяв, те й пожав!